

Mitropolitul Antonie de Suroj

Ești creștin sau doar bisericos?
Cuvântări despre trăirea autentică a credinței

Traducere din limba engleză
Ioan-Lucian Radu

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Doxologia
Iași, 2020

Cuprins

Introducere	7
Bisericozitate și creștinism: testul Evangheliei	13
„Cred”	27
O vedere a absolutului. Prima sesiune de răspunsuri la întrebări	41
Judecata lui Dumnezeu. A doua sesiune de răspunsuri la întrebări	57
A trăi după cum ne cere Hristos	71
În spatele frumuseții se află tragedia	83
Părtași ai dumnezeieștii firi	95
„Tu ești bucuria mea!”	111
Împlinirea unui ideal	125
Indice de nume	139

Introducere

Dacă se poate spune că, în prima jumătate a secolului XX, gândirea religioasă ortodoxă din lumea occidentală a fost dominată de așa-numita „școală de teologie de la Paris”, în a doua jumătate a fost profund influențată de două personalități: Protoprezbiterul Alexander Schmemmann și Mitropolitul Antonie de Suroj.

Așa cum spune Gerald Priestland, pentru mai mult de 50 de ani, începând cu sosirea sa în Marea Britanie în 1949 și până la moartea sa în 2003, Mitropolitul Antonie a fost unul dintre jurnaliștii religioși de marcă ai Marii Britanii, „cea mai puternică voce creștină din țară”.

S-a născut la Lausanne în 1914, în ajunul Primului Război Mondial. Și-a petrecut primii ani ai copilăriei în Rusia și Persia, unde tatăl lui era diplomat. După Revoluția Rusă, familia a trebuit să părăsească Persia, iar în 1923 s-a stabilit la Paris, unde viitorul mitropolit și-a primit educația, făcând cursuri de fizică, chimie și biologie, susținându-și apoi doctoratul în medicină la Universitatea din Paris. A fost hirotonit preot în 1948 și trimis în Anglia pentru a fi slujitor ortodox al Frăției „Sfinții Alban și Serghie”. În 1950 a fost numit preot al parohiei londoneze ce ținea de Patriarhia Moscovei. A fost hirotonit episcop în 1957 și arhiepiscop în 1962, ca întâistătător al Bisericii Ortodoxe Ruse din Marea Britanie și Irlanda. În 1966 a fost ridicat la rangul de mitropolit. A fost martorul prăbușirii Uniunii Sovietice și al revigoării Bisericii din Rusia. A murit la Londra, pe 4 august

2003, și este înmormântat în cimitirul Brompton. La sosirea sa în Britania i-a fost încredințată o mică parohie de aproximativ 50 de familii, dintre care multe erau familii mixte de ruși și englezi. La finalul vieții, era episcopul unei episcopii care avea 30 de parohii și comunități.

Încă de la începutul misiunii sale a început să țină cuvântări, mai întâi în limba rusă pentru parohia sa, dar, odată cu trecerea timpului și cu îmbunătățirea englezei sale, a început să țină cuvântări în engleză nu doar în parohia sa, ci și ca vorbitor invitat în fața unui public din ce în ce mai numeros, călătorind în întregul arhipelag britanic și în străinătate. Aceste cuvântări acopereau o arie largă de subiecte și, cu toate că întotdeauna pretindea că nu este teolog, acestea sunt în întregime profund teologice. El se exprima întotdeauna spontan, reușind chiar să convingă societatea britanică de radiodifuziune că putea să vorbească fără un scenariu pregătit și să se încadreze exact în timpul alocat.

Mitropolitul Antonie nu a scris niciodată cărți sau articole, dar, din fericire, întotdeauna au fost oameni care au înregistrat cuvântările lui și le-au transcris. Acestea au apărut treptat în formă tipărită, fiind publicate în multe limbi.

În centrul majorității cuvântărilor sale se află experiența cu Hristos înviat pe care el o avusese ca adolescent. El o descrie astfel:

Sentimentul pe care l-am avut apare uneori atunci când mergem pe stradă și deodată ne întoarcem, deoarece simțim că cineva ne privește. În timp ce citeam, înainte să încep al treilea capitol al Evangheliei după Marcu, am devenit deodată conștient că de cealaltă parte a mesei mele era o prezență. Acest sentiment era atât de uimitor, încât a trebuit să mă opresc din citit și să-mi ridic privirea. Am

privit un timp îndelungat. Nu am văzut nimic, nu am auzit nimic, nu am simțit nimic cu simțurile fizice. Dar chiar și când mă uitam direct în fața mea, deși nu vedeam pe nimeni, aveam aceeași certitudine puternică: că Hristos stătea acolo, fără nici o îndoială.

Mi-am dat seama imediat: Dacă Hristos stă aici viu, înseamnă că El este Hristosul înviat. Știu din experiența mea personală că Hristos a înviat și de aceea cred că tot ce se spune despre El în Evanghelie este adevărat¹.

Această revelație era asemănătoare cu cea primită de Sfântul Apostol Pavel. El l-a întâlnit pe Dumnezeu la o vârstă fragedă, iar această întâlnire i-a transformat în totalitate viața și i-a definit în întregime existența, acțiunile și gândirea. A fost o întâlnire prilejuită de nevoia duhovnicească pe care o avea în acel moment din viață și de lectura uneia dintre Evangheliile, Evanghelia după Marcu, urmată de certitudinea și recunoașterea deplină a prezenței lui Hristos. Această revelație, care a schimbat în totalitate viața tânărului Antonie (care pe atunci se numea Andrei), avea să îl influențeze profund și să rămână forța călăuzitoare care a stat în spatele misiunii sale pentru tot restul vieții. La finalul Evangheliei după Sfântul Marcu, el s-a oprit la versetul: „Hristos le-a zis: Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura”^{*}. Din acel moment, întreaga viață și-a dedicat-o acestui singur mesaj.

Această carte este o transcriere a nouă cuvântări ținute de Mitropolitul Antonie de Suroj în anul 1990, din

¹ Citat în Gillian Crow, „*This Holy Man*”: *Impressions of Metropolitan Anthony* (Crestwood, NY: St Vladimir’s Seminary Press, 2005), p. 41.

^{*} Mc. 16, 15; In 21, 24-25. [n. tr.]

februarie până în iunie. Cuvântul „bisericozitate”^{*} a fost inventat de C.S. Lewis, iar Mitropolitul Antonie îl folosește ca temă pentru cuvântările sale, vorbind despre „diferența dintre cel care merge la biserică, care iubește biserica, care slujește biserica, care propovăduiește Evanghelia, și cel care este creștin”. Cuvântările acoperă o varietate de aspecte legate de conflictul sau contradicția dintre mersul formal la biserică și adevărata viață duhovnicească.

În decursul acestor cuvântări vreau să ne întrebăm următoarele lucruri: ce înseamnă proclamarea simbolului de credință sau mărturisirea credinței? Este aceasta doar o perspectivă lumească, una dintre multele posibile filosofii, ceva care ne mulțumește mai mult decât altceva? Sau este o asumare și o cunoaștere experiențială care ne unește?

Mitropolitului Antonie i se reproșa frecvent că cere prea mult de la ascultători. Era un „maximalist”. Pentru el, a-L urma pe Hristos însemna literal, așa cum spune în Evanghelie, să renunți la tot, să-ți iei crucea și să Îl urmezi pe Hristos. El vorbește despre tensiunea dintre ceea ce suntem și ceea ce ni se cere:

În ceea ce am spus, în descrierea pe care am făcut-o neajunsurilor noastre, a fost foarte clar că există un ideal, un standard absolut spre care trebuie să tindem. În același

^{*} Deoarece termenul „churchianity”, inventat de C.S. Lewis, nu are un echivalent în limba română, am ales să îl redăm prin „bisericozitate”, cu sensul de adeziune formală la învățăturile și practica Bisericii, fără o trăire duhovnicească în adevăratul sens al cuvântului, derivând acest termen de la adjectivul „bisericos”, având în vedere mai ales sensul peiorativ pe care acesta din urmă l-a dobândit în uzul curent. [n. tr.]

timp, este evident că niciunul dintre noi – cu adevărat, poate că nici măcar toți Sfinții ale căror vieți le citim – nu a împlinit sau nu împlinește această desăvârșire. Întotdeauna există ceva neîmplinit, imperfect...

Iar aceasta este o tensiune în care ne găsim cu toții. Dacă nu avem o viziune asupra absolutului, nu putem să năzuim spre el. În același timp, nu trebuie să disperăm din cauza a ceea ce suntem, deoarece noi nu ne putem judeca propria condiție. Putem judeca doar un singur lucru: măsura în care năzuim spre împlinire, măsura în care năzuim să fim vrednici de Dumnezeu, vrednici de iubire, vrednici de compasiune – și vrednici nu datorită vreunei realizări personale, ci datorită năzuinței după Dumnezeu, a flămânzirii după El și a încrederii pe care o avem în El.

Această carte este o chemare spre lucrare, spre reflecție la viața duhovnicească personală. Este o aducere-aminte pentru noi toți a eșecurilor noastre în calitate de creștini, a aderării exclusiv la litera legii, făcându-ne vinovați de păcatul bisericozității. În același timp, este o carte inspiratoare cu privire la potențialul nostru, la iubirea lui Dumnezeu care ne poate face să ne împlinim chemarea și să înțelegem adevăratul înțeles al creștinismului.

Peter Scorer



Pomul neroditor

*Acest pom stătea acolo împodobit falnic cu frunze,
transmițându-le tuturor celor din jur că era de-ajuns să vină
la el pentru a găsi roade, fructe coapte. Dar nu avea nimic în
afară de frunze. Era doar aparența. În realitate,
nu avea nimic.*

Bisericozitate și creștinism: testul Evangheliei

8 februarie 1990

Poate că vă gândiți că titlul pe care l-am ales pentru această serie de cuvântări este unul straniu. A pune în antiteză ceea ce C.S. Lewis numește „bisericozitate” cu creștinismul și a încerca să înțelegem cât de mult creștinism există în noi și în mijlocul nostru și cât de nedesăvârșiți suntem ca creștini este o sarcină foarte, foarte importantă. De doi ani reflectez la diferența dintre acestea două, dar nu din punct de vedere teoretic, ci privind la viața mea – la viața lăuntrică și la cea exterioară. Și am înțeles foarte limpede că în fiecare an găsesc atât de multă inspirație și bucurie în viața Bisericii, în cuvintele rugăciunilor, în structura și profunzimea slujbelor, în scrierile părinților duhovnicești și, în același timp, deși mă delectez cu toate acestea, deși le sorb pe toate... am rămas totuși gol. Și cred că, dacă spre finalul vieții mele pot să fac o asemenea judecată despre mine însumi, ea este valabilă pentru mulți alți oameni. Nu se poate ca eu să fiu singurul despre care canonul Sfântului Andrei Criteanul spune: „Prorocii au grăit în zadar. Evanghelia stă nemișcată în mâinile tale. Scrierile celor inspirați de Duhul nu aduc roade. Aici sunt eu – pustiu și gol”. Acestea le-a spus Sfântul Andrei Criteanul, nu eu sau vreun contemporan al nostru. Așa reflecta despre propria sa viață. Cu cât mai mult ar trebui noi să reflectăm la propria

viață! După cum am spus, m-am gândit în această perioadă la ce înseamnă să fii un om care merge la biserică și se bucură de viața Bisericii, chiar crede cu sinceritate că Evanghelia este mesajul lui Hristos, și totuși aceste aspecte să fie doar semne ale bisericozității.

Am avut un vis în urmă cu câteva zile, care cred că rezumă aceste rânduri. Am visat că mă aflam în Rusia, la finalul slujbei, când trebuia să ies la predică, iar preotul de acolo mi-a dat un sfat pe care-l promisem în urmă cu 20 de ani de la un preot foarte respectat: „Te rog, nu predica. Am ascultat prea multe predici”. Acest lucru m-a frapat în vis. M-am întors spre preot și am zis: „Nu, este rolul meu să predic, dar... voi spune adevărul”.

Am ieșit și am spus: „Tocmai mi s-a spus că nu vreți să mai ascultați încă o predică. Prea mulți episcopi, prea mulți preoți v-au vorbit, însă, din ce au spus, nu ați văzut un exemplu în viața și personalitatea [lor], în sfințenie, și astfel cuvintele lor vi s-au părut minciuni. Nu au fost minciuni. Au fost adevărul, rostit de oameni care îl cunoșteau, dar nu îl trăiau, de oameni care vor fi osândiți, așa cum spune Evanghelia, de însuși cuvântul pe care l-au rostit.

Dar voi v-ați gândit la voi înșivă? Cât de des l-am auzit, în citirea Apostolului, pe însuși ucenicul lui Hristos care ne vorbea, dezvăluind înaintea noastră viziunea lui Dumnezeu despre viață, arătându-ne căile prin care putem fi ucenicii Mântuitorului? Cât de des am auzit Evanghelia – pe Domnul nostru Iisus Hristos. Însuși stând nevăzut în mijlocul nostru în timp ce cuvintele Lui erau citite fără vreun comentariu? El ne vorbea. Într-un anumit sens, preotul sau diaconul care citește Evanghelia nu are nici un rol. El este doar un glas. Și

cât de des ați auzit oameni care, indiferent de cât de nevrednici erau de mesajul rostit, rosteau totuși un mesaj al adevărului, un mesaj care rămâne adevărat în ciuda faptului că ei înșiși nu erau vrednici de cuvintele pe care le rosteau?

Și astfel, de ce să nu luăm o decizie, o decizie care este înfricoșătoare, dar care ar fi realistă? De ce să nu luați decizia ca în mijlocul vostru să nu se citească Apostolul, să nu se vestească Evanghelia, să nu se predice, să nu se cânte «Tatăl nostru»? Deoarece în rugăciunea «Tatăl nostru» mărturisim că întreaga noastră voință este ca numele lui Dumnezeu să strălucească, voia Lui să se facă, împărăția Lui să vină, și că ne angajăm să trecem un Rubicon*, să trecem din tărâmul morții în tărâmul vieții iertându-i pe toți cei împotriva cărora avem vreun motiv de nemulțumire – deoarece aceasta este condiția absolută pentru ca Dumnezeu să ne ierte. Și ar trebui să ne hotărâm să încetăm a mai rosti rugăciunile sfinților pe care îi slăvim, dar nu îi imităm, care ne mișcă emoțional, dar nu spre o nouă viață”.

Mi-am încheiat predica spunând: „Dacă vreți să fiți sinceri și față de Dumnezeu, și față de voi înșivă, faceți aceasta. Și la fel voi face și eu”. Apoi m-am trezit.

Cred că ar trebui să ne gândim cu toții atât la cuvintele Sfântului Andrei Criteanul, cât și la această prezentare pe care am făcut-o, care nu este o invenție, pe

* Expresia „trecerea Rubiconului” înseamnă implicarea într-o situație riscantă, cu depășirea unui punct fără cale de întoarcere. Ea face referire la traversarea râului Rubicon de către Iulius Cezar în anul 49 î.Hr., lucru care a fost considerat o declarație de război. Potrivit lui Suetonius, în acest context a rostit Cezar faimoasa lui replică: *Alea iacta est* (Zarurile au fost aruncate). [n. tr.]

care nu am născocit-o ca să vă învăț ceva sau ca să vă descopăr vreun gând de-al meu. Nu vreau să spun că aceasta a fost o revelație pentru mine. Dar cumva ea a venit din interior, mi s-a prezentat ca o mărturie obiectivă care m-a condamnat. Dar în același timp, chiar dacă nu vă condamnă și pe voi, ea vă provoacă în același mod.

Există o diferență între a merge la biserică, a iubi biserica, a sluji biserica, a mărturisi Evanghelia, pe de o parte, și a fi creștin, pe de altă parte. Nici măcar nu mă refer la mesaje precum cel din finalul Evangheliei după Sfântul Marcu, unde se spune: „Celor ce vor crede, le vor urma aceste semne: în numele Meu, demoni vor izgoni, în limbi noi vor grăi, șerpi vor lua în mână și chiar ceva dătător de moarte de vor bea nu-i va vătăma, peste cei bolnavi își vor pune mâinile și se vor face sănătoși”^{*}. Dacă ne gândim la noi înșine și dacă ne gândim la ceilalți și chiar la toată creștinătatea, cine poate trece testul unui asemenea pasaj din Evanghelia? Și există atât de multe alte pasaje asemănătoare: „V-am dat vouă pildă, ca, precum v-am făcut Eu vouă, să faceți și voi”^{**}; „Vă trimit pe voi ca pe niște oi în mijlocul lupilor”^{***}. Apoi sunt Fericitările, rugăciunea „Tatăl nostru”, Crezul, care este proclamarea unui Dumnezeu a Cărui fire este iubirea – acel tip de iubire descris de Hristos atunci când spune că nimeni nu are dragoste mai mare decât cel care își dă viața pentru aproapele lui, pentru prietenii săi^{****}. Și, într-un fel, este mai mult decât aceasta, deoarece noi

* Mc. 16, 17-18. [n. tr.]

** In 13, 15. [n. tr.]

*** Mt. 10, 16. [n. tr.]

**** Cf. In 15, 13. [n. tr.]

putem să ne dăm doar viața muritoare pentru prietenii noștri. Cel nemuritor Și-a jertfit viața nemuritoare în timp ce noi eram încă vrăjmașii Lui. Acestea nu sunt cuvintele noastre, ele sunt cuvintele Sfântului Pavel.

De aceea vreau să analizăm împreună lucrurile. Să ne întrebăm ce este Biserica. Să ne întrebăm ce înțelegem noi atunci când mărturisim Crezul și atunci când îmbrățișăm învățătura Bisericii și o propovăduim; ce înțelegem prin slujirile pe care ar trebui să le îndeplinim sau în care ne implicăm deja; ce înțelegem prin tot ceea ce reprezintă statutul nostru de membri ai Bisericii.

Expresia „bisericozitate” a fost inventată de C.S. Lewis. Oare nu este acesta un cuvânt care descrie momentul când Domnul nostru Iisus Hristos a osândit smochinul care nu avea roade? Dacă ar fi fost gol, fără frunze, mort, Hristos nu l-ar fi osândit. Poate chiar ar fi rostit un cuvânt plin de viață și l-ar fi făcut iarăși nou. Dar acest pom stătea acolo împodobit falnic cu frunze, transmițându-le tuturor celor din jur că era de-ajuns să vină la el pentru a găsi roade, fructe coapte. Dar nu avea nimic în afară de frunze. Era doar aparența. În realitate, nu avea nimic; cuvintele rostite de Hristos sunt înspăimântătoare. El a spus: „De acum înainte să nu mai fie rod din tine în veac!”*.

Păcătoșii care veneau la Hristos aveau nevoie de mântuire. Ei erau într-adevăr goi, dar nu își ascundeau goliciunea în spatele vreunei aparențe. Vă amintiți de pilda vameșului și a fariseului**. Fariseul se mândrea în fața lui Dumnezeu cu tot felul de fapte. Era evlavios. Făcea chiar mai mult decât îi ceruse Dumnezeu în Lege.

* Mt. 21, 19. [n. tr.]

** Cf. Lc. 18, 10-14. [n. tr.]